

Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΥΡΩΠΗ ΩΣ ΕΝΙΑΙΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΛΕΟΝΤΟΣ ΜΑΚΚΑ

Τὴν 23ην Ἰανουαρίου 1952, ὁ φίλος τῆς Ἀνωτ. Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν κ. Λέων Μακκάς, βουλευτῆς Ἀθηνῶν, πρῶην ὑπουργὸς καὶ μέλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, ἔδωκεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐν λόγω Σχολῆς ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν διάλεξιν περὶ τῆς Εὐρώπης ὡς ἐνιαίου συνόλου. Τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Μακκά δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ τὴν παραθέσωμεν αὐτολεξεῖ, διότι, ἐξ ἐντελῶς ἀπροβλέπτου καλύματος, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ τηρηθῶν, ὅπως συνήθως, ἐστενογραφημένα πρακτικά. Παραθέτομεν, ὅμως, κατωτέρω, εὐρυτάτην τῶν λεχθέντων περίληψιν, μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς πληρότητος, πρὸς ἀρίαν ἐνημέρωσιν ὧσων δὲν εἶχαν τὴν τύχην νὰ τὰ ἀκούσουν τότε.

Ὅπως ἐτόνισεν ἐν ἀρχῇ ὁ ὁμιλητής, ἡ Εὐρώπη ἤδη μοιράζεται εἰς δύο μετὰ τὸ σιδηροῦν παραπέτασμα, τὰ ἐντεῦθεν τοῦ ὁποίου κράτη — δηλ. ἡ ἐλευθέρα Εὐρώπη — ἀντιπροσωπεύουν ἓνα πληθυσμὸν 300—320 ἑκατομ. κατοίκων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν εἶναι ὅλοι ὀργανικῶς ἠνωμένοι. Ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία δὲν ἀποτελοῦν μέλη καμιᾶς εὐρωπαϊκῆς ὀργανώσεως. Ἡ Πορτογαλία δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Βουλὴν καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸν Συμβούλιον. Ἡ δὲ Σουηδία ἐπιμόνως παρέμεινε ἔξω τοῦ Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου. Οἱ Εὐρωπαῖοι Ὄργανισμοὶ τοῦ Στρασβούργου συνδέουν, συνεπῶς, μόλις 250 περίπου ἑκατομ. κατοίκων. « Ὑπῆρξε δὲ δι' ἐμέ, εἶπεν ὁ κ. Μακκάς, ἀφορμὴ ὑπερφηφάνειας τὸ ὅτι ἠμπόρεσα, κατὰ Μάϊον τοῦ 1949, νὰ συντελέσω εἰς τὴν εἰσδοχὴν εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Συμβούλιον καὶ τὴν Βουλὴν τοῦ Στρασβούργου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας ».

Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ αὐτὴ ὀργάνωσις τοῦ Στρασβούργου ἔγινε μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις καὶ μετὰ μυρίους κόπους. Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἀντίληψιν, οἱ εὐρωπαϊκοὶ δεσμοὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι στενοί, στενώτατοι,

διερεῦνησιν τοῦ θέματος καὶ τὴν τοποθέτησίν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα :

Τελικῶς δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ ὅλον οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ζήτημα ἐργασίας καὶ ἐντατικῆς προσπάθειας διὰ τοὺς ἐπιστήμονας, πρὸς βελτίωσιν τοῦ παραγωγικοῦ καὶ κρατικοῦ μηχανισμοῦ. Αἱ ὀργανώσεις καὶ οἱ μηχανισμοὶ ἔχουν ἀνάγκην διαρκοῦς βελτιώσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπέρχεται προσαρμογὴ εἰς τὰς νέας συνθήκας τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἀένανος οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξις.

Ζήτημα ἐπίσης ἐργασίας καὶ προσπάθειας εἶναι διὰ τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ βελτίωσιν τῆς ὄλης καταστάσεως. Ἡ ἐργασία καὶ ἡ συστηματικὴ προσπάθεια, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ εἰς ὅλας τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις, εἶναι ἡ μόνη ὁδὸς ἧτις θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Β. Δαμαλά ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ « Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν » τοῦ ἔτους 1951.

προχωρούντες μέχρι και της όμοσπονδίας, πάντως μέχρι σημαντικής θυσίας της έθνικης κυριαρχίας εκάστου μετέχοντος κράτους. Άντετέθη, όμως, πεισμόνως ή βρετανική άποψις, κατά την όποίαν ή νέα όργάνωσις δέν έπρεπε νά υπερβαίνη τά όρια μιās άπλης συνεργασίας. Και ή τελευταία αύτη άντίληψις υπερίσχυσεν, εις την Βουλήν δέ τοϋ Στρασβούργου άνεγνωρίσθη μία έξουσία και άρμοδιότης άποκλειστικώς γνωμοδοτική. Ούτω, ή Βουλή διατυπώνει, με ώρισμένην πλειοψηφίαν τών 2)3, άπλως εύχας. Αύται υποβάλλονται εις μίαν έπιτροπήν έξ ύπουργών, ή όποία, άν τās έπιδοκιμάση, τās διαβιβάζει εις τās οικείας κυβερνήσεις, αι όποιαί πάλιν μόνον άν συμφωνήσουν —ή όσαι έξ αύτών συμφωνήσουν— τās άποκρυσταλλώνουν εις συμβάσεις, υποβαλλομένας πάλιν εις τά διάφορα έθνικά κοινοβούλια πρὸς τελικήν κύρωσιν.

Τοϋτο δέν έμποδίζει βέβαια την Εύρωπαϊκην Βουλήν νά προσφέρη ένα βαρυσήμαντον βήμα, αι από τοϋ όποιου αναπτυσσόμεναι άπόψεις άποκτοϋν τεράστιον κύρος, ίδίως άμα μετατραποϋν εις άποφάσεις, έστω και συμβουλευτικάς. Και πράγματι, αι σπουδαίαι προσωπικότητες αι όποιαί συναντῶνται και συνεργάζονται εις τὸ Στρασβούργον, έλαβον συχνάκις μεγάλης σημασίας πρωτοβουλίας, άκόμη και έξω της στενῶς έρμηνευομένης άρμοδιότητος τοϋ Σώματος, αι όποιαί ησκησαν μεγάλην έπιρροήν επί της περαιτέρω έξελίξεως τών εύρωπαϊκῶν και τών διεθνῶν, γενικώτερον, υποθέσεων. Ούτω συνέβη με την γαλλικήν πρωτοβουλίαν περί της κοινοπραξίας τοϋ άνθρακος και τοϋ χάλυβος, την όποίαν υιοθέτησε ή γαλλική κυβέρνησις διά τοϋ κ. Ρ. Σουμάν, όστις και έπέτυχε την επί τοϋ θέματος τούτου δέσμευσιν διά συμβάσεως τών Γαλλίας, Γερμανίας, Ίταλίας, Βελγίου, Όλλανδίας και Λουξεμβούργου. Και ούτω συνέβη επίσης με την πρωτοβουλίαν τοϋ κ. Οϋίνστον Τσῶρτσιλ, κατ' Αϋγουστον 1950, υπέρ συγκροτήσεως εύρωπαϊκοϋ στρατοϋ υπό κοινόν πολιτικόν έλεγχον, —γνωρίζουν δέ πάντες ότι τὸ σχέδιον τοϋτο, υιοθετηθέν υπό τοϋ Γάλλου πρωθυπουργοϋ κ. Πλεβέν και υποστηριχθέν επίσημως υπό της άμερικανικής κυβερνήσεως, έφθασε ήδη κατ' αϋτάς εις τά πρόθυρα της πραγματοποιήσεως.

Πρέπει όμως και νά όμολογηθῆ ότι ό όργανικός σύνδεσμος της Εύρώπης θά απέβαινε στενώτερος και εύκολώτερος, εάν δέν έξεδηλώνετο ή βρετανική άντίθεσις. Αύτη—την όποίαν ήλπίζαμεν χαλαρωτέραν μετά την επάνοδον τοϋ κ. Τσῶρτσιλ εις την έξουσίαν—δέν είναι έν τούτοις άνεξήγητος. Είναι πράγματι δύσκολον δι' ένα "Αγγλον υπεύθυνον κυβερνήτην νά άγνοή τά πολύ σπουδαιότερα άκόμη συμφέροντα τά όποια όδηγοϋν την Μ. Βρετανίαν πρὸς την Άμερικην, πρὸς τόν Άτλαντικόν, πρὸς την υπερπόντιον Βρετανικήν Συμπολιτείαν. Ούτε είναι δυνατόν εύκολα ό "Αγγλος νά παραδεχθῆ κυριαρχίαν άνωτέραν της τοϋ βρετανικοϋ κοινοβουλίου, εις τās άποφάσεις της όποίας νά υποτάσσεται ή άγγλική πολιτική, έστω και μειοψηφοϋσα. Είναι τέλος δυσχερές νά μη φοβηται ό "Αγγλος—άπό οικονομικής και κοινωνικής πλευρᾶς—τὸ ένδεχόμενον τοϋ έξαναγκασμοϋ της Άγγλίας νά κλείση τά εργοστάσιά της και νά μειώση τὸ βιοτικόν επίπεδον τών εργατῶν της, έπειδή έννοποιείται οίκο-

νομικῶς ἡ Εὐρώπη καὶ κατανέμεται βάσει γενικοῦ σχεδίου ἢ βιομηχανικῆ παραγωγῆ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ περιοχή τῆς στερλίνας δὲν περιλαμβάνει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τὸ σύνολον τῆς ἐλευθέρας Εὐρώπης.

Εἰς τὰς ἀγγλικὰς αὐτὰς σκέψεις—τὰς ὁποίας, πρὸς ἀπογοήτευσιν πολλῶν, καὶ ὁ κ. Τσῶρτσιλ ὁ ἴδιος υἱοθέτησε μόλις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, λησμονήσας τὰς παλαιότερας τοῦ ἐξορμήσεις—ἀντιτίθενται αἱ ἡπειρωτικαὶ τοιαῦται, μὲ κύριον σηματοφόρον τῆς νέας ἰδεολογίας τὴν Γαλλίαν. Σκέπτονται δηλαδὴ οἱ Γάλλοι—καὶ μαζί των οἱ Ἴταλοι καὶ ὁ Γερμανὸς κ. Ἀντενάουερ—ὅτι διὰ νὰ περισώσῃ ἡ Εὐρώπη τὴν ἀνεξαρτησίαν της, τόσον ἀπέναντι τῶν Ρώσων ὅσον καὶ ἀπέναντι τῶν Ἀμερικανῶν, ὀφείλει νὰ ἀποτελέσῃ ἐν ἑνιαίῳ καὶ ὀργανικῶς συνδεδεμένον σύνολον—εἴτε ὡς στρατός, εἴτε ὡς παραγωγὴ, εἴτε ὡς ἀγορά. Καὶ οἱ μὲν Ἀμερικανοὶ εὖνοοῦν σαφῶς τὴν ἄποψιν αὐτήν, διότι ἀντιλαμβάνονται ὅτι μόνον οὕτω εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανεξοπλισθῇ ἡ Γερμανία καὶ νὰ καταστῇ, συνεπῶς, ἰκανὴ ἢ Εὐρώπη νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἄμυναν της. Ἄλλ' εἰς τὴν γαλλικὴν σκέψιν δὲν εἶναι ξένη καὶ ἡ ὑστεροβουλία τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσκήσεως ἐνὸς μονίμου ἐλέγχου ἔναντι τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία θὰ ἀποκτήσῃ μὲν οὕτω τὴν ἰσοτιμίαν της ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν αὐτοδυναμίαν της, ἀποφευγομένης πάντως τῆς ἀναβιώσεως τοῦ γερμανικοῦ μιλιταρισμοῦ. Συμφωνεῖ δὲ καὶ ὁ κ. Ἀντενάουερ, διότι καὶ αὐτὸς ἐξ ἴσου—δι' ἐσωτερικοὺς πλέον λόγους—φοβεῖται τὸν χιτλερισμὸν ποῦ θὰ προεκάλει ἢ τυχὸν ἀνασύστασις ἐνὸς ἀνεξαρτήτου γερμανικοῦ στρατοῦ.

Τὰ μικρά, ἐξ ἄλλου, κράτη τῆς Εὐρώπης αἰωροῦνται μεταξὺ τῶν δύο ἀντιτιθεμένων συστημάτων. Οἱ Σκανδιναβοὶ, καὶ ἡ βελγικὴ κυβέρνησις τοῦ κ. Βὰν Ζέελαντ τάσσονται πρὸς τὰς ἀγγλικὰς ἀπόψεις, δι' οἰκονομικοὺς κυρίως καὶ τραπεζιτικοὺς λόγους. Οἱ Βέλγοι σοσιαλισταί, οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ μερικοὶ Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι θέλγονται, ἀντιθέτως, περισσότερον ἀπὸ τὰς γαλλικὰς ἀντιλήψεις. Τὸ δὲ πιθανώτερον, κατὰ τὸν κ. Μακκᾶν, εἶναι ὅτι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ συμφέρον εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα. Διότι, βέβαια, δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ καὶ τὸ ὅτι μιὰ «Εὐρώπη», περιοριζομένη εἰς μίαν στενὴν σύνδεσιν τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, δὲν ἀποτελεῖ οὔτε πόρρωθεν κἂν ὁμοίωμα μιᾶς ἠνωμένης Εὐρώπης! Διὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν, εἰδικώτερον, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑποτιμηθῇ καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχουν γεωγραφικὴν συνοχὴν—ἀπὸ ξηρᾶς—μὲ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ ὅτι παρεμβάλλεται ἡ Μεσόγειος, εἰς τὴν ὁποίαν ἰσχυρὰ εἶναι ἡ θέσις καὶ σημαντικὰ τὰ συμφέροντα τῆς Μ. Βρετανίας.

Ἀντιθέτως, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, προφανὲς εἶναι τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ἐὰν ἐνοποιηθῇ ἡ Εὐρώπη. Ἀπὸ μὲν ἐμπορικῆς πλευρᾶς, διότι οὕτω μόνον εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ἐπανάνοιγμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς διὰ τὰ ἐξαγωγικὰ ἑλληνικὰ προϊόντα καὶ ἰδίως διὰ τὸν καπνὸν μας. Ἀπὸ δὲ βιομηχανικῆς πλευρᾶς, διότι μόνον μίᾳ κοινῇ εὐρωπαϊκῇ βιομηχανικῇ πολιτικῇ, τόσον ὡς πρὸς τὴν ρύθμισιν βάσει κοι-

νοῦ σχεδίου τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς βιομηχανικῆς πίστεως, διὰ τῆς ἑναρμονίσεως τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰς κατὰ τόπους βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἡμπορεῖ νὰ προαγάγῃ τὴν ὑγιᾶ καὶ βιώσιμον ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, ἥτις σήμερον στενάζει ἀπὸ τὴν σπάνιν τῶν κεφαλαίων, τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χρήματος καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ξένου συναγωνισμοῦ.

Εἰς τὰς σκέψεις, ἄλλωστε, αὐτὰς ἀνταποκρίνεται καὶ τὸ σχέδιον τοῦ ὁποῖον ἐξεπόνησε ὁ κ. Μακκᾶς πέρυσι, τὸ ὁποῖον ὑπέβαλε καὶ ἀνέπτυξε εἰς τὴν τελευταίαν Συνέλευσιν τοῦ Στρασβούργου καὶ τὸ ὁποῖον δι' ὀλίγων ἐξήτασε καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ὀμιλίαν του. Πρόκειται περὶ προτάσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν μιᾶς Εὐρωπαϊκῆς Τραπεζῆς βιομηχανικῆς πίστεως, ἡ ὁποία, χρηματοδοτουμένη ἐκ πόρων— καὶ ἑθνικῶν, τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, καὶ ἀμερικανικῶν, δανειακῶς παρεχομένων— θὰ ἀνελάμβανε τὰς εἰς τὰς διαφόρους ἑθνικὰς βιομηχανίας τῆς Εὐρώπης ἐπενδύσεις, ἔξω φυσικὰ τῆς πολιτικῆς τῆς αὐταρκειας, ἡ ὁποία μέχρι τοῦδε ἐφηρμόσθη, ἀλλὰ βάσει σχεδίου πανευρωπαϊκοῦ, τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποῖου θὰ ἦτο ὁ σωτήριος ρυθμιστὴς καὶ προωθητὴς. Καὶ ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Μακκᾶ παρεπέμφθη μὲν πρὸς μελέτην εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐκίνησε ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Βουλῆς ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ παρισταμένου σὲρ Ἄρθουρ Σῶλτερ, Βρετανοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὁ ὁποῖος εἶχε πρὸ ὀλίγου εἰσηγηθῆ πρὸ τῆς Βουλῆς τὴν τελευταίαν ἔκθεσιν τῆς Διοικήσεως Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας.

Καὶ ἡ μὲν ἀπάντησις τοῦ σὲρ Ἄρθουρ Σῶλτερ, τὴν ἐπομένην τῆς ἀγορεύσεως τοῦ κ. Μακκᾶ, ὑπῆρξεν ἡ ἐξῆς: ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι ἐνδιαφέρουσα, ἀλλ' ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος ἰδρύσεως πρὸς τοῦτο νέας Τραπεζῆς, ἐφ' ὅσον ἤδη ὑπάρχει ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως. Ἀλλὰ, κατὰ τὸν κ. Μακκᾶν, ἡ ἀντίρρησις δὲν εὐσταθεῖ, διότι ἡ Διεθνὴς Τράπεζα δὲν χορηγεῖ τὰ βιομηχανικά της δάνεια βάσει ἐνηρμονισμένης βιομηχανικῆς πολιτικῆς καὶ συνολικοῦ σχεδίου, οὔτε καὶ ἔκαμιν ἐπομένως τίποτε διὰ νὰ πατάξῃ τὴν τακτικὴν τῆς αὐταρκειας, τὴν ὁποίαν συνεχίζουν ἔτσι ἀπερίσπαστοι αἱ διάφοροι εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις. Ἐνῶ, ἤδη ἀπὸ τοῦδε, θὰ ἀρχίσουν νὰ ρευστοποιοῦνται καὶ νέα εὐρωπαϊκὰ κεφάλαια, τὰ ἐκ τῶν ἐπιστρεφομένων δόσεων τῶν δανείων τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, τῶν χορηγηθέντων εἰς διαφόρους ἐν Εὐρώπῃ ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Καὶ ἐρωτᾶται: Διατί, ἐπίσης, νὰ μὴ χρηματοδοτήσουν τὴν νέαν βιομηχανικὴν πολιτικὴν τῆς ἐνιαίας Εὐρώπης; Διατί, ἐπίσης, νὰ μὴ διοχετευθοῦν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν αἱ ἀποταμιεύσεις, ἡ μέρος τούτων, τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, αἱ συρρέουσαι εἰς τὰ διάφορα ἰδρύματα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως; Μόνον ἔτσι, πάντως, κατὰ τὸν κ. Μακκᾶν, θὰ ἐπιτευχθῇ τὸ πρόσφατον αἴτημα τῆς Διοικήσεως Εὐρωπαϊκῆς Συνεργασίας περὶ τῆς ἀνάγκης ἀυξήσεως κατὰ 25 ο)ο τῆς εὐρωπαϊκῆς παραγωγῆς ἐντὸς τῆς προσεχοῦς πενταετίας, καθ' ἣν ὥραν ἡ ἐξ Ἀμερικῆς βοήθεια πρὸς τὴν Εὐρώπην τείνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ ἀπορροφηθῇ.

ἀπὸ τὰς δαπάνας τοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

“Ὅσον ἀφορᾷ ἐξ ἄλλου, τὴν συγκρότησιν τοῦ περιφήμου εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ, ὁ κ. Μακκᾶς ἐξεφράσθη μᾶλλον ἀπαισιοδόξως. Ἐξεδήλωσεν οὐσιώδεις ἐνδοιασμούς ὅτι λαοὶ κουρασμένοι καὶ ἴσως ἀπρόθυμοι διὰ νέας θυσίας αἵματος, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν τῶν ἑκαστος σημαίαν, θὰ προθυμοποιηθοῦν αὐριον νὰ θυσιασθοῦν ὑπὸ τὴν νέαν καὶ ἀκόμη ἄγνωστον σημαίαν τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινότητος. Καὶ παρετήρησεν ὡσαύτως ὅτι, ἐφ’ ὅσον ἡ ἔνταξις τῶν γερμανικῶν ἰδίως δυνάμεων ἀποσκοπεῖται διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ, τὸ θέμα τῆς Γερμανίας θὰ προσκόπη πάντοτε εἰς τὸ διλημμα τῆς Γαλλίας νὰ ἐκλέξη μεταξὺ εἴτε ἰσχυροτάτου γερμανικοῦ στρατοῦ εἴτε ἀσθενοῦς εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ. Καὶ τὸν μὲν ἰσχυρὸν γερμανικὸν στρατὸν φοβεῖται ἡ γαλλικὴ δημοσία γνώμη, τὸν δὲ ἀσθενῆ εὐρωπαϊκὸν στρατὸν ἀποστέργει, καὶ ὀρθότατα, ἡ Ἀμερικὴ — ἀλλὰ καὶ ἡ στοιχειώδης μέριμνα διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Εὐρώπης.

Ἐπιπέδα αἱ ἀυτοὺς τοὺς ὅρους, διαπιστώνονται εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα αἱ μεγάλαι δυσχέρειαί τὰς ὁποίας συναντᾷ ἡ πολιτικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος. Τούτων δ’ ἡ κυριώτερα ἔγκειται — τὴν παρατηροῦμεν ὀξυτάτην καὶ παρ’ ἡμῖν — εἰς τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐξοπλισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μὲ τὴν δυνα-τότητα τῆς παραλλήλου καὶ συγχρόνου διατηρήσεως, καὶ ἔτι μᾶλλον: τῆς ἀνυψώσεως — τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐδῶ, τονίζει ὁ κ. Μακκᾶς, ἐγγίζομεν τὸ μέγαλο, τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἐδῶ ἐγγίζομεν ἐπίσης καὶ τὴν βεβαίαν ὑστεροβουλίαν τῆς Μόσχας, ἡ ὁποία ἐκ τῶν ὀγκωδῶν ἐξοπλισμῶν προσδοκᾷ τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ τὴν, ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς πλέον καὶ ἄνευ πολέμου, χρεωκοπίαν τοῦ παγκοσμίου κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ οἰκονομικοῦ συστήματος τῶν ἐλευθέρων λαῶν. Μόνον, συνεπῶς, ὅταν ἐξέλθῃ ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὸ διλημμα: ἡ ἐξοπλισμοὶ καὶ ἐξαθλίωσις, ἡ βιωτικὴ ἄνεσις ἀόπλων λαῶν — μόνον τότε θὰ ἡμπορέσῃ νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἐλεύθερος κόσμος ἐξησφάλισε τὴν εἰρήνην, ἠδραῖωσε τὴν ἀσφάλειάν του καὶ ἐφάνη ἀντάξιός του προορισμοῦ του.

Ἄλλὰ — καὶ αὐτὸς ὤπηρξεν ὁ ἐπίλογος τοῦ κ. Μακκᾶ — αἱ δυσχέρειαί αὐταὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνουν. Τουναντίον. Ἰδίως τῆς νεολαίας τὸ ἰδεῶδες, ἐκτεινόμενον εἰς τὰς διαστάσεις ἐνός πανευρωπαϊκοῦ ἰδανικοῦ, πρέπει νὰ ἐντεινεται, καὶ ἡ θέλησις τῆς νὰ χαλυβδοῦται ἐκ τῶν ἐμποδίων τὰ ὁποία παρεμβάλλονται, προκειμένου νὰ φανῇ, ἐνωμένη πλέον ἡ Εὐρώπη, ἀνταξία τῆς ἰστορίας τῆς καὶ τῆς περαιτέρω ἀποστολῆς τῆς. Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς παρισταμένους σπουδαστάς, ὁ κ. Μακκᾶς τοὺς ἐξώρκισε νὰ πιστεύσουν εἰς τὸ ἰδεῶδες αὐτό, τὸ ὁποῖον περικλείει τὴν πεμπτουσίαν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον προεκτεῖνον καὶ πέραν τῶν συνόρων τοῦ ἔθνους τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς τὴν ὑψηλὴν ἔννοιαν ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῆς ὁποίας θὰ ἐξαρτηθῇ ἀναμφιβόλως κάθε ἐλευθέρας πατρίδος, ἄρα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, τὸ μέλλον.